

**«Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне күзет қызметі мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы»
Қазақстан Республикасы Заңының (бұдан әрі – заң жобасы)
жобасы бойынша
ҚОРЫТЫНДЫ**

Қазақстан Республикасы Парламентінің депутаттары әзірлеген заң жобасы Қазақстан Республикасы Конституциясының ережелеріне және қолданыстағы заңнамалық актілерге қайшы келмейді, сондай-ақ теріс әлеуметтік-экономикалық салдарға әкеп соқпайды. Заң жобаларын реттеу мәні Қазақстан Республикасы Конституциясының 61-бабы 3-тармағының 1) тармақшасында көрсетілген қоғамдық қатынастарға сәйкес келеді.

Қазақстан Республикасы Заң жобасының мәтінін талдау, шетелдік тәжірибені зерделеу және қорғау қызметі мәселелері бойынша қатынастарды реттеу заң жобасы бойынша бірқатар ұсыныстар, оның ішінде тұжырымдамалық, нормашығармашылық және құқықтық сипаттағы ұсыныстар бар екенін көрсетеді.

Осыған байланысты жоғарыда аталған проблемалық мәселелер бойынша өз ұсыныстарымызды айту қажет деп санаймыз.

ТҰЖЫРЫМДАМАЛЫҚ СИПАТТАҒЫ СҰРАҚТАР

1. 4 Заңға түзетулер енгізуге қатысты

Заң жобасында Заңның 4-закона түзетулер енгізу көзделгенін, олардың кейбірінде тиісті саланы реттеудің мақсаттары, міндеттері мен қағидаттары ашылмағанын атап өтеміз. «Құқықтық актілер туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 24-бабының 1-тармағына сәйкес заңдарда тиісті саланы (саланы) реттеудің негізгі мақсаттары, міндеттері, қағидаттары, құзыреттері мен өкілеттіктері белгіленеді.

Осы заң жобасында «Құқықтық актілер туралы» Заңның осы нормасын мынадай заңнамалық актілерге қатысты іске асыруды ұсынамыз: 1) «Күзет қызметі туралы» Қазақстан Республикасының Заңы; 2) «Қарудың жекелеген түрлерінің айналымын мемлекеттік бақылау туралы» Қазақстан Республикасының Заңы; 3) «Қазақстан Республикасының Ішкі істер органдары туралы» Қазақстан Республикасының Заңы; 4) «Рұқсаттар және хабарламалар туралы» Қазақстан Республикасының Заңы.

2. «Күзет қызметі туралы» заңда Заңның мақсаты ашылмаған. «Құқықтық актілер туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 24-бабының 1-тармағына сәйкес заңдарда тиісті саланы (саланы) реттеудің негізгі мақсаттары, міндеттері, қағидаттары, құзыреттері мен өкілеттіктері белгіленеді.

3. Құқықтық реттеу қағидаттарына қатысты

Заң жобасының мазмұндық бөлігіне сәйкес қорғау қызметі негізгі қағидаттарға негізделеді, оларды нақты тізімдейді.

Қағидаттарды заң мәтініне интеграциялау кезінде заң нормаларының ішкі иерархиясы пайда болатыны белгілі, мұнда қағидат-норма кез-келген қарапайым

нормадан жоғары болып табылады. Бұл *Lex specialis derogat legi generali* проблемасын жеңуге мүмкіндік береді, өйткені жоғары заңды күш нормаларын (тіпті ерекше болса да) оларды аз заңды күшпен (тіпті арнайы болса да) қолданған кезде дезавуациялауға болмайды. Керісінше, басымдық әрқашан жоғары нормаға беріледі, бұл қағидаттарды келесі деңгейге шығарады және құқық қолданушыдан әрқашан олардың пайдасына әрекет етуді талап етеді. Бұл тәсілмен салалық қағидаттарды кодекстің жеке бабына немесе тарауына бөлу нақты құқықтық мәнге ие бола отырып, тек педагогикалық іс-шара болудан қалады.

Сонымен қатар, «Құқықтық актілер туралы» 2016 жылғы 6 сәуірдегі Қазақстан Республикасы Заңының «Заңнамалық реттеу қағидаттары» 14-3-бабының 2-бөлігіне сәйкес: «2. Заңнамалық реттеу қағидаттары оларды іске асырудың нақты тетіктерін аша отырып белгіленуге тиіс».

Көрсетілген норманы орындау, «Күзет қызметі туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 4-бабының қосарланған түсіндірмесін нақтылау және жою мақсатында заңдылықтың, адам мен азаматтың құқықтары мен бостандықтарын құрметтеу мен сақтаудың, сондай-ақ жеке адамның, қоғамның және мемлекеттің өмірлік маңызды мүдделерін ескерудің негізгі конституциялық қағидаттарына түсініктеме беру ұсынылады.

НОРМАШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ЖӘНЕ ҚҰҚЫҚТЫҚ СИПАТТАҒЫ МӘСЕЛЕЛЕР

Заң шығару процесін жетілдірудің тиімді құралдарының бірі – құқықтық модельдеу. Құқықтық модельдеу тәжірибесі норма шығарудың өзекті нысандарының бірі ретінде соңғысының айтарлықтай резерві туралы айтуға мүмкіндік береді.

Заң шығару практикасында қолданған кезде ғылыми құрал ретінде модельдеу өте перспективалы. Біздің жағдайда бұл: біріншіден, Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығына қатысушы мемлекеттердің Парламентаралық Ассамблеясының (ТМД ПАА) модельдік заңдарымен, екіншіден, Жоғары Еуразиялық экономикалық кеңестің шешімімен бекітілетін Еуразиялық экономикалық одақтың модельдік заңдарымен негізделеді.

«Мемлекеттік емес (жеке) күзет қызметі туралы» ТМД ПАА-ның 2017 жылғы 27 наурыздағы № 46-22 модельдік заңында «Күзет қызметі туралы» Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңын жетілдіру үшін қажетті резерв бар:

1. «Құқықтық актілер туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 24-бабының 4-тармағына сәйкес заңда оның мәтінінде пайдаланылатын негізгі ұғымдар, заң күшіне енгеннен кейін өзге де нормативтік құқықтық актілерді қолдану тәртібі мен шарттары белгіленуі мүмкін.

Норма шығарудағы жаңа үрдістерді және нормативтік құқықтық актінің құрылымын ескере отырып, «қорғау қызметі туралы» заңда «осы Заңда қамтылған кейбір ұғымдарды түсіндіру» деген жеке бапты бөліп көрсетуді ұсынамыз. Күзет қызметінің негіздерін негізсіз кеңейтілген түсіндіруді азайтуға

арналған глоссарийдің бір түрі.

Сонымен, талданатын заңда кездесетін келесі дефиницияларға түсініктеме беру қажет: жеке күзет ұйымы, жеке күзет ұйымының қызметкері, күзет объектілері, объектішілік режим, өткізу режимі және басқалар. ТМД ПАА Модельдік Заңының 2-бабына ұқсас.

Мынадай мазмұндағы 1-2-баппен толықтыруды ұсынамыз:

«1-2-бап Осы Заңда пайдаланылатын негізгі ұғымдардың мынадай мағыналары болады:

1) жеке күзет қызметі (бұдан әрі – күзет қызметі) – осы Заңда көзделген күзет қызметтерін шарттық негізде жеке және заңды тұлғаларға көрсету жолымен жеке күзет ұйымдары жүзеге асыратын лицензияланатын қызмет түрі;

2) күзет қызметіне қатысушылар – күзет қызметін жүзеге асыратын немесе оны жүзеге асыруға қатысатын адамдар;

3) жеке күзет ұйымы (бұдан әрі – күзет ұйымы) – лицензияланатын күзет қызметін жүзеге асыру үшін арнайы құрылған заңды тұлға;

4) жеке күзет ұйымының басшысы (бұдан әрі – күзет ұйымының басшысы) – жеке күзет ұйымының жарғысына сәйкес оның атқарушы органы, аталған ұйымның қызметкері, күзет қызметіне қатысушы болып табылатын азамат;

5) күзетші – еңбек шарты бойынша жеке күзет ұйымының қызметкері болып табылатын және күзет қызметтерін көрсетуге тікелей байланысты еңбек функциясын жүзеге асыратын азамат;

6) оққағар – қорғалатын адамдардың өмірі мен денсаулығын қорғау жөніндегі, оның ішінде арнайы құралдарды, қаруды пайдалана отырып, еңбек функциясын орындайтын күзетші;

7) күзетші куәлігі – азаматтың күзетші құқықтық мәртебесінің болуын растайтын құжат;

8) оққағардың жеке картасы – күзетшінің оққағардың құқықтық мәртебесінің болуын растайтын құжат;

9) қорғалатын адам – өмірі мен денсаулығын қорғау өзі немесе басқа жеке немесе заңды тұлға жеке күзет ұйымымен жасасқан шарт негізінде жүзеге асырылатын жеке тұлға;

10) күзет қызметіне тапсырыс беруші (бұдан әрі – тапсырыс беруші) – мемлекеттің заңнамасына сәйкес жеке күзет ұйымымен күзет қызметтерін көрсетуге шарт жасасқан жеке немесе заңды тұлға;

11) қорғалатын объектілер – құқыққа қарсы қол сұғушылықтардан қорғалуға жататын жылжымалы және жылжымайтын мүлік;

12) күзетілетін объектіге іргелес жатқан аумақ – күзетілетін объектінің шекараларына тікелей іргелес жатқан, онда жағдайды көзбен шолып бақылау арқылы бақылауға болатын аумақ;

13) объектішілік режим – объектіде белгіленген, мемлекет заңнамасына қайшы келмейтін және объектідегі адамдардың оны міндетті түрде сақтауына бағытталған іс-шаралар мен қағидалар жиынтығымен қамтамасыз етілетін тәртіп;

14) өткізу режимі – объектіде белгіленген, мемлекет заңнамасына қайшы келмейтін және адамдардың бақылаусыз кіруі (шығуы), көлік құралдарының кіруі (шығуы), мүлікті объектіге (объектіден) әкелу (әкету) мүмкіндігін болдырмайтын іс-шаралар мен қағидалар жиынтығымен қамтамасыз етілетін тәртіп;

15) бұқаралық іс-шара – ашық кеңістікте немесе үй-жайда адамдардың кез келген ұйымдастырылған жиналысы;

16) бұқаралық іс-шараны өткізу орындарында тәртіпті қамтамасыз ету – тапсырыс берушімен (іс-шараны ұйымдастырушымен) үйлестірілген және оны өткізу орны мен уақытымен шектелген бұқаралық іс-шараның қауіпсіздігін қамтамасыз ету және оны басқару жөніндегі қызмет;

17) мобильді патрульдеу – белгілі бір уақыт кезеңі ішінде бір-бірінен қашықтықта орналасқан бірнеше күзетілетін объектілер арасында жүріп-тұру процесінде күзетшілер жүзеге асыратын қауіпсіздікті қамтамасыз ету жөніндегі қызмет;

18) аумақты (объектіні) мобильді патрульдеу – белгілі бір уақыт кезеңі ішінде белгілі

бір аумақ (объект) шегінде жүріп-тұру процесінде күзетшілер жүзеге асыратын қауіпсіздікті қамтамасыз ету жөніндегі қызмет;

19) күзет ұйымының арнайы көлік құралы – арнайы жабдықталған және күзет және мобильді патрульдеудің техникалық құралдарының сигналдық ақпаратына ден қоюға арналған көлік құралы;

20) қаруды пайдалану – мемлекеттің заңнамасымен күзет ұйымына берілген күзет қызметін қарудың көмегімен жүзеге асыруға (еңбек функциясын орындау кезінде сатып алуға, сақтауға, алып жүруге) құқық;

21) арнайы құралдарды пайдалану – мемлекеттің заңнамасымен күзет ұйымына берілген күзет қызметін арнайы құралдардың көмегімен жүзеге асыруға (еңбек функциясын орындау кезінде сатып алуға, сақтауға, алып жүруге) құқық;

22) қаруды қолдану – тірі немесе өзге де нысананы зақымдау, сигнал беру үшін қарудың конструктивтік қасиеттерін іске асыру;

23) арнайы құралдарды қолдану – құқық бұзушылық жасаған адамдардың өмірі мен денсаулығын қорғау, мүлкін қорғау, ұстау үшін арнайы құралдардың сындарлы қасиеттерін іске асыру;

24) күзеттің техникалық құралдары – күзет және (немесе) дабыл сигнализациясы, кіруді бақылау және басқару, күзет теледидары, құлақтандыру жүйелерінің және объектілерді күзетуге арналған басқа да жүйелердің құрамына кіретін құрылғылар;

25) күзет қызметі саласындағы уәкілетті атқарушы билік органы (бұдан әрі — уәкілетті орган) – күзет қызметі саласындағы мемлекеттік саясатты әзірлеу және іске асыру және нормативтік-құқықтық реттеу жөніндегі функцияларды жүзеге асыратын мемлекеттік орган».

2. Заңның 3 бабын мынадай негізгі міндеттерді қамтитын 3), 4), 5), 6), 7), 8) тармақшалармен толықтыруды ұсынамыз:

«3) кәсіпкерлік қызметтің экономикалық қауіпсіздігін қамтамасыз ету;

4) жеке және заңды тұлғаларға олардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау мақсатында күзет қызметтерін көрсету;

5) мүлікті қорғау, қорғалатын адамдардың өмірі мен денсаулығын құқыққа қарсы қол сұғушылықтардан қорғау;

6) күзетілетін объектілерде өткізу және объектішілік режимдерді қамтамасыз ету;

7) мемлекеттің заңнамасымен жергілікті өзін-өзі басқару органдарының қарауына жатқызылған қорғалатын аумақтарда, оның ішінде бұқаралық іс-шаралар өткізілетін жерлерде тәртіпті қамтамасыз ету;

8) құқық қорғау органдарына құқық тәртібін қамтамасыз етуге, оның ішінде күзет қызметтерін көрсету орындарында және оларға іргелес аумақтарда жәрдемдесу.» *(ТМД ПАА Модельдік Заңына сәйкес).*

3. Қорғау қызметінің құқықтық негіздерін реттейтін заңнамада бірқатар олқылықтар бар. Белгілі бір қоғамдық қатынастарды құқықтық реттеудегі олқылықтарды белгілеу кезінде анықталған олқылықтарды тек норма шығару арқылы жоюға болады.

БІРІНШІДЕН, күзетшінің құқықтық мәртебесі, оның құқықтары мен міндеттері анықталмаған.

Заңды мынадай мазмұндағы 11-1 және 11-2-баптармен толықтыруды ұсынамыз:

«11-1-бап. Күзетші

1. Күзетші еңбек шартының талаптарына, еңбек заңнамасына және осы Заңға сәйкес еңбек функциясын орындайды.

2. Күзетші мәртебесі біліктілік емтиханын тапсырған күзетші ретінде жұмыс істеу үшін кәсіптік оқудан өткен азаматтарға беріледі және күзетші куәлігімен расталады.

3. Күзетші қолда бар біліктілікке сәйкес күзет ұйымының қызметкері ретінде еңбек функциясын орындау кезеңінде ғана осы Заңда көзделген құқықтарды пайдаланады және міндеттерді орындайды.

4. Адамның күзетшісі құқықтық мәртебесін алуға үміткер болуға:

- 1) мемлекеттің азаматтары болып табылмайтын;
- 2) 18 жасқа толмаған;
- 3) сот шешімімен әрекетке қабілетсіз немесе әрекет қабілеті шектеулі деп танылған;
- 4) олардың күзет міндеттерін атқаруына кедергі келтіретін аурулары бар адамдар.

Мұндай аурулардың тізбесін атқарушы биліктің тиісті мемлекеттік органы белгілейді;

5) қасақана қылмыс жасағаны үшін соттылығы бар, сондай-ақ ауыр немесе аса ауыр қылмыс жасағаны үшін соттылығы бар адамдар;

6) қылмыс жасағаны үшін айып тағылған (мемлекеттің заңнамасында белгіленген тәртіппен олардың кінәсі туралы мәселе шешілгенге дейін);

7) күзетші ретінде жұмыс істеу үшін кәсіптік оқудан өтпеген;

8) психикалық ауруға, алкоголизмге немесе нашақорлыққа байланысты денсаулық сақтау органдарында есепте тұрған, сол сияқты есірткі құралдарының, психотроптық заттардың, олардың аналогтарының немесе прекурсорларының айналымы саласында әкімшілік құқық бұзушылықтар жасағаны үшін бір жыл ішінде әкімшілік жауаптылыққа қайта тартылған не дәрігер тағайындамай есірткі құралдарын немесе психотроптық заттарды пайдаланғаны үшін әкімшілік жазаға тартылған;

9) мемлекеттік лауазым бойынша өкілеттігін мерзімінен бұрын тоқтатқан немесе мемлекеттік қызметтен, оның ішінде құқық қорғау органдарынан, сот органдарынан, мемлекеттің заңнамасына сәйкес тәртіптік теріс қылық жасаумен, тәртіпті өрескел немесе жүйелі түрде бұзумен, мемлекеттік қызметшінің ар-намысына нұқсан келтіретін теріс қылық жасаумен, егер мемлекеттік қызметшінің ар-намысына нұқсан келтіретін теріс қылық жасаумен мұндай мерзімінен бұрын тоқтату немесе жұмыстан босату үш жылдан аз уақытты алғаны негіздері бойынша жұмыстан шығарылғандар;

10) мемлекеттің заңнамасында белгіленген тәртіппен міндетті мемлекеттік дактилоскопиялық тіркеуден өтпегендердің құқығы жоқ.

5. Азамат күзетші мәртебесін келесі жағдайларда жоғалтады:

1) азаматтың осы Заңда белгіленген күзетші құқықтық мәртебесін алуына кедергі келтіретін негіздер болған кезде;

2) күзетші куәлігінің қолданылу мерзімі өткеннен кейін оны ұзарту туралы өтінішхат болмаған кезде;

2) Осы Заңда көрсетілген негіздер бойынша күзетші куәлігінің күші жойылған жағдайда;

6. Азамат күзетші мәртебесін жоғалтқан жағдайда онымен еңбек шарты еңбек заңнамасында белгіленген тәртіппен бұзылады.

7. Күзетші мәртебесін тоқтату туралы шешімге сотқа шағымдануға құқылы.

11-2-бап. Күзетшінің құқықтары мен міндеттері

1. Күзетші еңбек функциясын орындау кезінде мыналарға құқылы:

1) күзет қызметтерін көрсетуге тікелей байланысты еңбек функциясын жүзеге асыру;

2) Осы Заңда көзделген жағдайларда дене күшін қолдану;

3) қорғалатын адамдардың өмірі мен денсаулығын қорғау, мүлікті қорғау кезінде осы Заңда көзделген тәртіппен және жағдайларда қару мен арнайы құралдарды алып жүру және қолдану;

4) қылмыс жасаған адамды ұстау кезінде, оның ішінде дене күшін, арнайы құралдар мен қаруды қолдана отырып, қажетті қорғаныс, аса қажеттілік шегінде зиян келтіру;

5) күзетшінің, қорғалатын адамның, күзетілетін объектідегі өзге де адамдардың, күзетілетін мүліктің өмірі мен денсаулығына құқыққа қарсы қол сұғушылық жасаған, сондай-

ақ оны кейіннен тиісті құқық қорғау органына дереу бере отырып, объектішілік және (немесе) өткізу режимін бұзған адамды ұстауға;

6) күзетілетін объектіге рұқсатынсыз кіргені үшін ұсталған және көрсетілген үй-жайларға өз еркімен барудан бас тартқан адамдарды кейіннен құқық қорғау органына дереу беру мақсатында күзетілетін объектінің қызметтік үй-жайларына дене күшін қолдануды қоса алғанда, тасымалдау;

7) радиожиілікті белгіленген тәртіппен радиобайланысты қамтамасыз ету үшін пайдалану;

8) күзетілетін объектідегі, оған іргелес аумақтағы және бұқаралық іс-шаралар өткізілетін орындардағы адамдардың жағдайы мен тәптібін бақылау;

9) күзет қызметтерін көрсетуге тікелей байланысты еңбек функциясын орындау кезінде оларға жүктелген міндеттерді шешуде арнаулы, құқық қорғау органдарына жәрдем көрсету.

2. Объектішілік және өткізу режимдерін жүзеге асыру кезінде күзетші:

1) Тапсырыс берушінің қызметкерлерінен, сондай-ақ күзетілетін объектілерге баратын адамдардан өткізу және (немесе) объектішілік режимдердің сақталуын талап етуге;

2) адамдардың кіру (шығу), көлік құралдарының кіруіне (шығуына), мүлікті күзетілетін объектілерге (күзетілетін объектілерден) әкелуге (әкетуге) құқық беретін құжаттарды көрсеткен кезде өткізу режимі белгіленген күзетілетін объектілерге адамдарды жіберуді жүзеге асыруға;

3) Өткізу режимі белгіленген күзетілетін объектілерде мемлекеттік әскерилендірілген ұйымдардың жедел қызметтерінің көлік құралдарын қоспағанда, күзетілетін объектілерге кіретін (күзетілетін объектілерден шығатын) көлік құралдарын қарап-тексеруді, аталған көлік құралдары құқыққа қайшы мақсаттарда пайдаланылады деген күдік туындаған жағдайда, сондай-ақ күзетілетін объектілерге енгізілетін (шығарылатын) көлік құралдарын қарап-тексеруді жүргізуге күзетілетін объектілерден).

Көрсетілген көлік құралдары мен мүлікті тексеру аталған көлік құралдары жүргізушілерінің және аталған көлік құралдары мен мүлікті алып жүретін адамдардың қатысуымен жүргізілуі тиіс;

3. Бұқаралық іс-шаралар өткізілетін жерлерде тәртіпті қамтамасыз етуге байланысты еңбек функциясын орындаған кезде күзетші бұқаралық іс-шараға қатысушылардан тапсырыс беруші белгілеген тәртіпті сақтауды талап етуге, тәртіпті бұзған (бұзған) адамды (адамдарды) ұстап алуға және оны (оларды), оның ішінде алып жүру арқылы да тиісті құқық қорғау органына дереу беруге құқылы.

4. Күзетші:

1) күзетілетін объектідегі еңбек шартында және күзетшінің лауазымдық нұсқаулығында көзделген еңбек функциясын адал атқаруға;

2) қорғалатын объектіні құқыққа қарсы қол сұғушылықтардан қорғауды қамтамасыз етуге;

3) бұқаралық іс-шаралар өткізілетін орындарда тәртіпті қамтамасыз етуге негізделген іс-шараларды орындауға;

4) адамның және азаматтың құқықтары мен бостандықтарының, жеке және заңды тұлғалардың құқықтары мен заңды мүдделерінің бұзылуына жол бермеуге;

5) дайындалып жатқан не жасалған қылмыстар туралы, сондай-ақ күзетілетін объектілерде адамдардың қауіпсіздігіне қатер төндіретін әрекеттер, мән-жайлар туралы өзіне белгілі болған ақпаратты құқық қорғау органдарына беру үшін күзет ұйымының басшысына белгіленген тәртіппен дереу хабарлауға;

6) егер тапсырыс берушімен жасалған шарттың талаптарында өзгеше көзделмесе, арнайы нысанды киімде еңбек функциясын орындауға міндетті. Күзетшілердің арнайы нысанды киімдері мен айырым белгілері арнаулы, құқық қорғау органдары қызметкерлерінің және әскери қызметшілердің киім нысаны мен айырым белгілеріне ұқсас, сондай-ақ араласқан дәрежеге дейін оларға ұқсас бола алмайды;

7) арнаулы, құқық қорғау, қадағалау және бақылау органдары қызметкерлерінің, басқа да адамдардың талап етуі бойынша күзет куәлігін көрсетуге міндетті;

8) қорғалатын адамның, күзетшінің, күзетілетін мүліктің өмірі мен денсаулығына қол сұғушылық болған жағдайда, құқық қорғау органдарының қызметкерлері оқиға болған жерді күзету, оқиғаның куәгерлерін анықтау және олардың анықтама деректерін (олардың келісімімен) тіркеу жөнінде келгенге дейін мүмкіндігінше шаралар қолдануға, бұқаралық іс-шаралар өткізілетін жерлерде белгіленген тәртіпке жол берілмейді.

5. Күзетшілерге арнаулы, құқық қорғау және бақылаушы органдардың лауазымды адамдарының өз қызметін жүзеге асыруы кезінде олардың заңды әрекеттеріне кедергі келтіруге тыйым салынады». *(ТМД ПАА Модельдік Заңына сәйкес. Сонымен қатар, қолданыстағы заңның 13-1-бабы, біз оны алып тастауды ұсынамыз).*

Екіншіден, заңдылық режимін сақтау мүдделері олқылықтарды анықтаған кезде заң шығарушы органның алдына бар олқылықтарды толтыру қажеттілігі туралы мәселе қоюды талап етеді. Атап айтқанда, «Күзет қызметі туралы» Заң аясында «оққағар» дефинициясын нормативтік реттеуді толтыру туралы сөз болып отыр.

Заңды мынадай мазмұндағы 11-3, 11-4 және 11-5-баптармен толықтыруды ұсынамыз:

«11-3-бап. Оққағар

1. Оққағар күзет ұйымының қызметкері болып табылады және еңбек заңнамасына және осы Заңға сәйкес қорғалатын адамның өмірі мен денсаулығын қорғау жөніндегі еңбек функциясын орындайды.

2. Оққағар мәртебесі күзетші мәртебесі бар, оққағар ретінде жұмыс істеу үшін арнайы даярлықтан өткен азаматтарға беріледі және белгіленген тәртіппен алынған оққағардың жеке картасымен расталады.

3. Күзетшілер оққағар мәртебесін алуға үміткер болуға құқылы:

1) күзет ұйымында кемінде екі жыл жұмыс өтілі бар адамдар;

2) мүлікті қарулы қорғауға тікелей байланысты еңбек функциясы орындалған жағдайда күзет ұйымында кемінде бір жыл жұмыс өтілі бар адамдар;

3) жедел немесе тергеу бөлімшелерінде кемінде үш жыл жұмыс өтілі бар және белгіленген тәртіппен күзетші мәртебесін алған адамдар.

4. Азамат оққағар мәртебесін жоғалтады:

1) күзетші мәртебесін жоғалту;

2) қорғалатын адамдардың өмірі мен денсаулығын қорғауға байланысты еңбек функциясын орындауды тоқтату;

3) оны ұзарту туралы өтінішхат болмаған кезде оққағардың жеке картасының қолданылу мерзімі өткенде;

4) азаматтың осы Заңда белгіленген оққағардың құқықтық мәртебесін алуына кедергі келтіретін негіздер белгіленген кезде;

5) осы Заңда көрсетілген негіздер бойынша оққағардың жеке картасы жойылған жағдайда.

5. Азаматтың оққағар мәртебесі тоқтатылған жағдайда онымен еңбек шарты еңбек заңнамасында белгіленген тәртіппен бұзылады.

6. Оққағар мәртебесін тоқтату туралы шешімге сотқа шағымдануға құқылы.

11-4-бап. Оққағардың құқықтары мен міндеттері

1. Шартқа сәйкес күзетші қорғалатын адамның өмірі мен денсаулығын қорғау жөніндегі еңбек функциясын орындау кезінде:

1) қорғалатын адамның өмірі мен денсаулығын қорғау жөніндегі қызметті көрсетуге тікелей байланысты еңбек функциясын жүзеге асыру;

2) еңбек функциясын орындау кезінде күзет қызметінде пайдалануға рұқсат етілген арнайы құралдар мен қаруларды алып жүру және қолдану;

3) қорғалатын адамның, оққағардың өмірі мен денсаулығына қол сұғушылық жасаған, жасаған адамдарды кейіннен оларды құқық қорғау органына дереу бере отырып ұстау;

4) құқық бұзушыға оның қорғалатын адамға, оққағарға қол сұғушылығы мемлекеттің заңнамасында белгіленген шектерде, оның ішінде дене күшін, арнайы құралдар мен қаруды қолдана отырып көрсетілген кезде зиян келтіру;

5) күзет қызметінде пайдалануға рұқсат етілген техникалық құралдарды пайдалану;

6) қорғалатын адам орналасқан жерлерде және оларға іргелес аумақтарда, сондай-ақ оларға баратын жерлерде адамдардың ахуалы мен мінез-құлқын бақылау;

7) еңбек шартының және күзет ұйымы басшысының бұйрығының талаптарына сәйкес қорғалатын адамның өмірі мен денсаулығын қорғаудан басқа, өзге де күзет қызметтерін көрсетуге байланысты еңбек функциясын орындау. Бұл жағдайда ол күзетші үшін осы Заңда белгіленген құқықтарды пайдаланады және міндеттерді орындайды.

2. Оққағар:

1) қорғалатын адамның өмірі мен денсаулығын барлық заңды тәсілдермен және құралдармен қорғауды жүзеге асыруға;

2) мемлекеттің заңнамасын сақтауға, адам мен азаматтың құқықтары мен бостандықтарын құрметтеуге;

3) қорғалатын адамға, дене жарақатын алған өзге де адамдарға алғашқы көмек көрсетуге және белгіленген тәртіппен болған оқиға туралы денсаулық сақтау органдары мен тиісті құқық қорғау органын дереу хабардар етуге;

4) қорғалатын адамның өмірі мен денсаулығына қарсы дайындалып жатқан қылмыстар туралы мәліметтерді алған кезде белгіленген тәртіппен құқық қорғау органына дереу хабарлауға;

5) қорғалатын адамға, оққағарға қарсы қылмыс жасауға тырысқан немесе жасаған адамдарды ұстауға және оларды дереу құқық қорғау органына беруге;

6) қорғалатын адамның, оққағардың өмірі мен денсаулығына қол сұғушылық болған жағдайда, оқиға орнына күзету, оқиғаның куәгерлерін анықтау және олардың анықтама деректерін (олардың келісімімен) тіркеу жөніндегі арнайы, құқық қорғау органдарының қызметкерлері келгенге дейін мүмкіндігінше шаралар қабылдауға;

7) Құқық қорғау органдарының лауазымды адамдарының өз құқықтарын жүзеге асыруына және оларға жүктелген міндеттерді атқаруына, оның ішінде қорғалатын адамға қатысты да кедергі жасамауға;

8) арнаулы, құқық қорғау органдары қызметкерлерінің, азаматтардың талап етуі бойынша күзетшінің куәлігін және оққағардың жеке картасын көрсетуге міндетті.

11-5-бап. Күзетші куәлігі, оққағардың жеке картасы

1. Күзетші куәлігі бес жыл мерзімге беріледі. Күзетші куәлігінің қолданылу мерзімі тиісті уәкілетті орган белгілеген тәртіппен ұзартылуы мүмкін. Күзетші куәлігінің қолданылу мерзімін ұзарту тиісті білім беру ұйымдарында күзетшілердің біліктілігін арттыру бағдарламасы бойынша кәсіптік оқудан өткеннен кейін ғана жүзеге асырылады.

2. Күзетші куәлігінің:

1) күзетшіні дәрігердің тағайындауынсыз есірткі құралдарын немесе психотроптық заттарды пайдаланғаны үшін әкімшілік жауаптылыққа тарту не бір жыл ішінде күзетшіні басқару тәртібіне қарсы әкімшілік құқық бұзушылықтар, мемлекеттік билік институттарына немесе қоғамдық тәртіпке және қоғамдық қауіпсіздікке қол сұғатын әкімшілік құқық бұзушылықтар не есірткі құралдарының айналымы саласындағы әкімшілік құқық бұзушылықтар жасағаны үшін әкімшілік жауаптылыққа қайта тарту, психотроптық заттар, олардың аналогтары немесе прекурсорлары, өсімдіктер, құрамында есірткі немесе психотроптық заттар не олардың прекурсорлары не құрамында есірткі немесе психотроптық заттар не олардың прекурсорлары бар бөліктері бар, дәрігердің тағайындауынсыз есірткі

немесе психотроптық заттарды тұтынуға байланысты әкімшілік құқық бұзушылықтарды қоспағанда;

2) азамат күзетшінің құқықтық мәртебесін алуға үміткер бола алмайтын мән-жайлар туындағанда;

3) күзетші куәлігінің қолданылу мерзімі аяқталғанда, мұндай куәліктен ерікті түрде бас тартқанда не осындай куәлік берілген азамат қайтыс болғанда күші жойылады.

3. Күзетшінің куәлігі уәкілетті органның шешімі бойынша ол белгілеген тәртіппен жойылады.

4. Күзетшінің куәлігін (куәліктің телнұскасын) бергені үшін, сондай-ақ қайта ресімдегені және күзетшінің куәлігіне өзгерістер енгізгені үшін мемлекеттің салықтар мен алымдар туралы заңнамасында белгіленген мөлшерде және тәртіппен мемлекеттік баж төленеді.

5. Оққағар күзетші куәлігімен бірге оққағардың жеке картасын алуға міндетті.

6. Оққағар күзетшілер үшін осы Заңда белгіленген тәртіппен күзетші куәлігін алады.

7. Оққағардың жеке картасын уәкілетті орган бес жыл мерзімге береді және ол белгілеген тәртіппен ұзартады. Оққағардың жеке картасының қолданылу мерзімін ұзарту тиісті білім беру ұйымдарында оққағарлардың біліктілігін арттыру бағдарламасы бойынша кәсіптік оқудан өткеннен кейін ғана жүзеге асырылады.

8. Оққағардың жеке картасын алу үшін азамат уәкілетті органға ұсынуы тиіс:

1) оққағардың жеке картасын беру туралы өтініш;

2) күзетшінің куәлігі;

3) күзетші ретінде кемінде екі жыл жұмыс өтілінің болуын растайтын құжат;

4) мүлікті қарулы қорғауға тікелей байланысты еңбек функциясы орындалған жағдайда күзетші ретінде кемінде бір жыл жұмыс өтілінің болуын растайтын құжат;

5) немесе құқық қорғау органдарының жедел немесе тергеу бөлімшелерінде кемінде үш жыл жұмыс өтілінің болуын растайтын құжат;

6) оққағардың жеке картасын бергені үшін мемлекеттік баж төленгенін растайтын құжат. Оққағардың жеке картасы мынадай жағдайларда жойылады:

7) оққағардың жеке картасының қолданылу мерзімі аяқталғанда, көрсетілген картадан ерікті түрде бас тартқанда не осындай карта берілген азамат қайтыс болғанда;

8) осы баптың 2-тармағында көзделген негіздер бойынша күзетші куәлігінің күшін жою;

9) еңбек шартының талаптарында көзделмеген еңбек функциясын орындау.

9. Оққағардың жеке картасы уәкілетті органның шешімі бойынша ол белгілеген тәртіппен жойылады». *(ТМД ПАА Модельдік Заңына сәйкес).*

Үшіншіден, құқықтық реттеудегі олқылықты жою мақсатында «Күзет қызметі туралы» Заңның 14-бабын тармақшалармен толықтыруды ұсынамыз 4), 5), 6), 7), 8), күзет қызметтерінің мынадай түрлерін қамтитын:

«4) қолданыстағы заңнамаға сәйкес жеке күзет ұйымдарының қызметі қолданылмайтын жылжымайтын мүлікті қоспағанда, оның ішінде меншіктегі немесе өзге де заңды негіздегі жылжымалы патрульдеуді, жылжымайтын және жылжымалы мүлікті пайдалана отырып күзету;

5) түрлерінің тізбесін тиісті атқарушы биліктің мемлекеттік органы белгілейтін техникалық күзет құралдарын жобалау, монтаждау және пайдалану жөніндегі жұмыстарды жүзеге асыра отырып және (немесе) олардың сигналдық ақпаратына тиісті ден қою шараларын қабылдай отырып, мүлікті күзету;

6) қолданыстағы заңнамаға сәйкес жеке күзет ұйымдарының қызметі қолданылмайтын объектілерді қоспағанда, күзетілетін объектілерде, оның ішінде аумақты (объектіні) мобильді патрульдеуді пайдалана отырып, өткізу және объектішілік режимдерді қамтамасыз ету;

7) заңнамамен жергілікті билік органдарының қарауына жатқызылған аумақтарда, оның ішінде бұқаралық іс-шаралар өткізілетін жерлерде тәртіпті, оның ішінде қажет болған кезде мобильді патрульдеуді пайдалана отырып қамтамасыз ету;

8) тапсырыс берушілерге құқыққа қарсы қол сұғушылықтардан жеке, техникалық, ақпараттық және өзге де құқықтық қорғау, сондай-ақ жеке және заңды тұлғалардың ақпараты мен технологияларын қорғау мәселелері бойынша ұсынымдар дайындау». *(ТМД ПАА Модельдік Заңына сәйкес).*

Төртіншіден, Күзет қызметіндегі шетелдік тәжірибені талдай отырып, күзет қызметтерінің тағы бір түрін – Францияда кең таралған инкассациялық қызметті ажыратуға болады.

АНЫҚТАМА. Франция Республикасындағы жеке күзет қызметі 1983 жылғы 12 шілдедегі № 83-629 «Жеке күзет және инкассаторлық қызмет туралы» Заңмен, мемлекеттік кеңестің (ішкі істер департаментінің) 1973 жылғы 12 наурыздағы № 73-364 Жарлығымен, 1939 жылғы 18 сәуірдегі Жарлыққа өзгерістер енгізумен және жауынгерлік құралдарды, қару-жарак пен оқ-дәрілерді пайдалану тәртібін белгілеумен регламенттеледі. Инкассаторлық операцияларды жүргізу кезіндегі күзет қызметі туралы 1979 жылғы 13 шілдедегі № 79-618, 1982 жылғы 11 мамырдағы № 82-339, 1986 жылғы 27 қыркүйектегі № 86-1058 Жарлыққа өзгерістер енгізілді. Әкімшілік органның рұқсаты және күзет қызметі кәсіпорындарына, инкассаторлық қызмет кәсіпорындарына және жеке тұлғаларды қорғау жөніндегі кәсіпорындарға персоналды жалдау тәртібі туралы, 1986 жылғы 10 қазандағы № 86-1099, аталған кәсіпорындардың материалдық құралдарын, құжаттамаларын, нысанды киімдерін және айрықша белгілерін пайдалану туралы, Франция заңнамасының өзге де актілерімен.

Француз тәжірибесін ескере отырып, сондай – ақ талданатын «Күзет қызметі туралы» Заңның 14-бабын күзет қызметінің дербес түрі – «9) инкассаторлық қызмет» қамтылатын 9) тармақшамен толықтыруды ұсынамыз.

Бесіншіден, заңнамалық реттеудің олқылықтары сыбайлас жемқорлықпен тікелей себеп-салдарлық байланысқа ие, ол өз кезегінде нормативтік құқықтық актіде жарғылық сипаттағы нормалар, органға бекітілген функцияны іске асыруға қатысты қандай да бір қызмет түріне қатысты нормалар болмаған кезде артады. Мұндай «жіберіп алу» құқық қолданушылар тарапынан реттелмейтін саланы еркін түсіндіруге және олардың өз қалауы бойынша іс-әрекеттер жасауына мүмкіндік туғызады.

Күзет қызметі туралы қолданыстағы заңнама тұрғысынан зерттелетін Заңның 17-1-бабы 3-тармағының соңғы абзацында бекітілген Нормативтік тұжырым толық түсінілмеген және сенімді емес.

Атап айтқанда, «Осы тармақтың бірінші бөлігінде және екінші бөлігінің 1) және 4) тармақшаларында белгіленетін тыйымдар ұлттық компаниялар жеке күзет ұйымдарын құрған жағдайларға қолданылмайды, олар үшін күзет ұйымдарын құру құқығы Қазақстан Республикасының Үкіметі белгілеген тәртіппен беріледі.».

Неліктен ұлттық компаниялардағы жеке күзет ұйымдарының жұмысында құқықтық мәртебенің ашықтығын және сыбайлас жемқорлықты арттыратын осындай құқықтық алып қою қажет?!